
СТРУЧНИ РАДОВИ

UDK: 347.952:004.738.5 ; 004.774:339

CERIF: S 130

ТИП РАДА: СТРУЧНИ РАД

DOI: 10.55836/PiP_25305A

*Душан КУЗМАНОВИЋ**

Републички секретаријат за јавне политике, Србија

ПРАВНЕ ПОСЛЕДИЦЕ РАДЊИ НА ЕЛЕКТРОНСКИМ ЈАВНИМ ПРОДАЈАМА

Сажетак

Рад исцрпљује правне последице пројектовања предузимања одговарајућих радњи приликом коришћења информационог система „еАукција“ за електронске јавне продаје у извршном поступку. После четири и по године обавезне примене у извршном поступку, са преко 4000 корисника и 125.000 организованих јавних продаја, настала је обимна пракса управе, јавних извршитеља и судова. Та пракса је у овом раду анализирана. У односу на пројекте и уједињава дала је прецизније одговоре на питања у вези са коришћењем система, али и на спорна правна питања која настају услед пројектовања у раду.

Кључне речи: еАукција. – еJustice. – еПравосуђе. – еУправа. – ЗИО.

І Увод

У раду су обрађени најчешћи приговори корисника и спорна правна питања која су се јавила у пракси коришћења ИКТ система

* Електронска адреса аутора: dulekuz@gmail.com.

„еАукција“. Жеља аутора је да рад охрабри више лица да учествују у поступку јавних продаја и допринесе вишем степену остварења друштвено пожељних функција дигитализованог извршног поступка.¹ Критеријум за одабир тема је био значај правних последица по права и интересе корисника, учесталост у смислу броја реакција и интензитет ескалације, од притужбе до тужбе.

Под наредним насловом ће бити представљена ранија истраживања, а затим и правни оквир. Након тога ће бити појашњена анонимност учесника и мере против компромитовања тог својства. Пети део је посвећен техничким средствима и правним последицама недостатака који се појаве у том сегменту коришћења. Шести део је посвећен јемству због значаја задржавања јемства као санкције, али и могућег задржавања као последице која може наступити услед техничких сметњи на страни корисника. Након излагања о техничким средствима и сметњама и њиховим утицајима следи наслов посвећен питању накнаде штете, јер се ту коначно могу изложити начини решавања спорова. Посебни наслови су посвећени утицају временских ограничења, и то трајања јавног надметања и утицаја временских зона на рад.

Електронска јавна продаја је по форми електронског пословања G2C и G2B пословање јер се ради о сервису који државни субјект пружа грађанима и привреди. Функционише по моделу аукцијске продаје, и то са неограниченим бројем понуда у предефинисаном временском оквиру за давање понуда, при чему су понуде других, анонимних учесника видљиве свим учесницима, али и јавности на Порталу еАукција.² Висина понуда тј. лицитационог корака је унапред одређена.³ Ова платформа је од септембра 2020. године обавезна за све јавне продаје. Зато је заменила физичке јавне продаје које су се најчешће одржавале у канцеларијама јавних извршитеља или судова.⁴ Представља један од актуелних пројеката⁵ дигитализације правосудних органа и правосудних

1 Sandor S. Udvary, „Economic analysis of the electronization of judicial enforcement in Hungary“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 4/2021, 1011–1012.

2 Адреса интернет странице: <https://eaukcija.sud.rs/#/>.

3 Закон о извршењу и обезбеђењу – ЗИО, *Службени гласник РС*, бр. 106/2015, 106/2016 – аутентично тумачење, 113/2017 – аутентично тумачење, 54/2019, 9/2020 – аутентично тумачење и 10/2023 – др. закон. За непокретности лицитациони корак је одређен у проценту од почетне цене не вишем од 10% (ЗИО, чл. 173), а за покретне ствари је предвиђена сходна примена тог правила (ЗИО, чл. 242).

4 ЗИО, чл. 167 ст. 2.

5 Ana Đilas, Dušan Kuzmanović, „Digital Transformation in the Judiciary“, *Proceedings 2023 International conference e-business technologies* (editors Marijana Despotović-Zrakić, Zorica Bogdanović, Aleksandra Labus, Dušan Barać, Božidar Radenković), Belgrade, 2023, 52.

професија којима се остварују циљеви докумената јавних политика у овој области.⁶

У нашој теорији је благовремено исправно уочено да учесници електронских (*online*) аукција не посвећују довољно времена за упознавање са правилима која се односе на учествовање и на услове продаје.⁷ Сходно томе, важност образовања учесника је кључна за адресирање ризика. Ресурси који су доступни корисницима су *online* видео обука,⁸ Техничко упутство⁹ и адреса електронске поште корисничке подршке.¹⁰

II Ранија истраживања

Документ Савета Европе, СЕПЕЖ-а,¹¹ Водич за добре праксе у извршењу судских одлука¹² међу мерама за убрзање извршног поступка препоручује електронске алате као што је продаја дужникове имовине јавном (електронском) лицитацијом. Такође, у оквиру ове организације је приређена Упоредна студија о коришћењу судских е-аукција у државама чланицама Савета Европе,¹³ која је на уопштен начин представила и „еАукцију“ у Србији. На основу те студије је припремљен Водич за правосудне еаукције¹⁴ који пружа свеобухватни оквир, и то принципе, циљеве, користи, ризике, фазе добре праксе и контролне листе. Због квалитативних промена тока поступка рађена је и анализа усклађености

6 Стратегија развоја правосуђа за период 2020–2025. године, *Службени гласник РС*, бр. 101/2020 и 18/2022, за коју је акциони план био истовремено и Акциони план за Поглавље 23, вид. *Посебан циљ 5 – развој еПравосуђа*.

7 Маша Б. Мишковић, *Правна природа аукције*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, 2020, 2.

8 Снимак обуке је доступан на друштвеној мрежи *YouTube*, на следећој адреси: https://www.youtube.com/watch?v=e2s4_oXy6Qs.

9 Доступно на адреси: <https://eaukcija.sud.rs/assets/pdf/UputstvoZaEksterneKorisnikeV5.1.pdf>.

10 Адреса електронске поште: eaukcija@mpravde.gov.rs.

11 Европска комисија за ефикасност правосуђа (*European Commission on the Efficiency of Justice*; даље у фуснотама: СЕПЕЈ), позната као СЕПЕЖ по скраћеници француског назива комисије – СЕПЕЈ.

12 СЕПЕЈ, *Good practice guide on enforcement of judicial decisions*, Strasbourg, 2015, доступно на адреси: <https://rm.coe.int/european-commission-for-the-efficiency-of-justice-cepej-good-practice-/16807477bf>, одељак 3.1.1.3, тач. 44.

13 СЕПЕЈ, *Comparative study on the use of judicial e-auctions in the Council of Europe member states*, Strasbourg, 2023, доступно на адреси: <https://rm.coe.int/cepej-gt-cyberjust-2023-1-en-judicial-e-auctions-comparative-study-/1680abb7b4>.

14 СЕПЕЈ, *Guide on judicial e-auctions*, Strasbourg, 2023, доступно на адреси: <https://rm.coe.int/cepej-2023-11-en-guide-on-judicial-e-auctions-1-/1680abb674>.

са правом на правично суђење у смислу члана 6 ЕКЉП,¹⁵ која је препознала захтеве за електронске јавне продаје и приказ упоредних решења и судску праску у државама које су међу првима дигитализовале овај поступак.¹⁶

Осим правних наука, феномен аукција је био предмет истраживања у информатици, електронском пословању¹⁷ и економским анализама примене аукцијског модела продаје у контексту извршних¹⁸ и уопште правних поступка.¹⁹

У правној традицији Србије расправе у вези уређивања јавних продаја су присутне од почетка успостављања извршног поступка.²⁰ У домаћој правној теорији је обављена свеобухватна анализа института аукција,²¹ укључујући нормативне оквире јавних продаја свих правних поступка.²² Посебно, за електронске јавне продаје у извршном поступку је обављена нормативна анализа новеле Закона о извршењу и обезбеђењу из 2019. године и укупне процедуралне регулативе којом је уведена „еАукција“ и утврђено је да њен квалитет омогућава унапређење извршног поступка.²³

III Правни оквир

Закон о извршењу и обезбеђењу прописује да се почев од 1. септембра 2020. године, јавно надметање за продају непокретних и покретних ствари може организовати искључиво у облику електронског јавног

15 Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода из 1950. године (*European Convention on Human Rights and Fundamental Freedoms*).

16 Remigijus Jokubauskas, Marek Swierczynski, „Digitalisation of Enforcement Proceedings“, *Utrecht Law Review* Vol. 19, No. 1, 2023, 20–30.

17 Божидар Раденковић, Маријана Деспотовић Зракић, Зорица Богдановић, Душан Бараћ, Александра Лабус, *Електронско пословање*, Београд, 2015, 48–50.

18 S. S. Udvary, 999–1001.

19 Daniel F. Spulber, „Auction and Contract Enforcement“, *Journal of Law, Economics & Organization*, Vol. 6, No. 2, Oxford, 1990, 325–344.

20 Маша Калаузов, „Јавна продаја по одредбама грађанског процесног законодавства Србије из 1865. године“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 3/2019, 867–880.

21 Миодраг Мићовић, *Јавно надметање*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, 1988.

22 М. Мишковић, 47–97.

23 Анђела Јовановић, Нина Алексић, „Електронско јавно надметање као легислативна новела код продаје непокретности у извршном поступку“, *Зборник радова XXI традиционалној научној скупи „Правнички дани проф. др Славко Царић“* (уредник Милан Почуча), 2024, 231–241.

надметања.²⁴ То је обавезан начин надметања за извршне поступке покренуте од 1. јануара 2020. године. У поступцима покренутим до тог датума могуће је спроводити усмено јавно надметање.²⁵

Организација и поступак јавног надметања се ближе уређују Правилником о организацији и поступку електронског јавног надметања.²⁶ Посебно је значајно што је њиме прописано и то да се Техничко упутство (у даљем тексту: ТУ) за коришћење портала електронског јавног надметања објављује на интернет страници портала. ТУ представља правни и технички документ који је место сусрета извора права и извора сазнања начина практичног коришћења електронске платформе. Значај техничког упутства је препознала и судска пракса. У једној првостепеној пресуди²⁷ је потврђено да постоји обавеза прихватања почетне цене у одређеном временском периоду, која је била предвиђена техничким упутством на које упућује ПОПЕЈН²⁸ иако такво правило није било уведено изменама других прописа. Постоји и супротно гледиште у судској пракси према коме се правила ПОПЕЈН (а тиме и ТУ) не могу примењивати за решавање питања задржавања јемства пошто ови акти не уређују јемства²⁹ пошто је предмет ПОПЕЈН само организација и поступак јавног надметања као што је и прописано законом.³⁰

Аутор сматра да су органи поступка правилно поступили одбијајући приговоре на правну снагу овог акта, јер Техничко упутство за електронске јавне продаје не представља упутство у смислу члана 15 Закона о државној управи. Техничка упутства за рад са ИКТ системима овог типа су честа у пракси³¹ јер су неопходна јасна правила коришћења и очекиван начин рада апликација, а ради се о документима која су детаљна и могу садржати графичке приказе и техничку терминологију и формулације због којих које нису подобна за форму традиционалних правних аката као што су правилници или уредбе.

24 ЗИО, чл. 168 ст. 2.

25 ЗИО, чл. 167 ст. 2.

26 Правилник о организацији и поступку електронског јавног надметања – ПОПЕЈН, *Службени гласник РС*, бр. 14/2020, чл. 1.

27 Пресуда Привредног суда у Београду, П.1320/2024 од 1. 10. 2024. године.

28 ПОПЕЈН, чл. 4 ст. 4.

29 Решење Привредног суда у Београду, ИПВ (И) 233/2021 од 3. 8. 2021. године.

30 ЗИО, чл. 171а ст. 2.

31 На пример, еФактуре (<https://www.efaktura.gov.rs/extfile/sr/7593/SEF%20ITU.05.03.2025.pdf>) или https://www.efaktura.gov.rs/view_file.php?file_id=314&cache=sr) или Електронске лиценције Управе за царине (<https://www.carina.rs/upload/media/2022/3/21/53559/e-licitacije-korisnicko-uputstvo.pdf>).

Правни оквир чини и Закон о парничном поступку³² из разлога што се у извршном поступку и поступку обезбеђења сходно примењује закон којим се уређује парнични поступак, ако законом није другачије одређено.³³ Решење за „еАукцију“ није било усмерено ка томе да се образују професионални купци па је најзначајнија сходна примена ЗПП-а у домену правила о заступању.

Правни оквир чини и Закон о електронском документу, електронској идентификацији и услугама од поверења у електронском пословању³⁴ јер уређује електронски документ и његове облике, електронско идентификовање и поједине услуге које се користе у електронским јавним продајама. Њиме су технологије електронског пословања³⁵ уређене у закону и постале правни институти. Постигнута је вертикална, али и хоризонтална усклађеност прописа пошто су закон и подзаконски акти који регулишу електронске јавне продаје усклађени са овим законом на тај начин да постоји довољно јасна и доследна координација између њих. То се односи на то да је правним оквиром за „еАукције“ јасно прописан процесни значај коришћења тих електронских средстава. Такође, нема њиховог поновног регулисања.

IV Анонимност учесника

За све аукцијске продаје је препознато да је важно заштитити поверљивост намере учесника за инвестирање и само пословно интересовање да се учествује.³⁶ За јавне продаје у поступку извршења судских одлука биле су присутне злоупотребе у виду непримереног утицаја на учеснике. У образложењу Предлога закона о изменама и допунама закона о извршењу и обезбеђењу је јасно било истакнуто опредељење за електронско решење које би омогућило анонимност учесника како би се избегле неправилности у овом поступку.³⁷ На нивоу

32 Закон о парничном поступку – ЗПП, *Службени тласник РС*, бр. 72/2011, 49/2013 – одлука УС, 74/2013 – одлука УС, 55/2014, 87/2018, 18/2020 и 10/2023 – др. закон.

33 ЗИО, чл. 39.

34 Закон о електронском документу, електронској идентификацији и услугама од поверења у електронском пословању – ЗЕП, *Службени тласник РС*, бр. 94/2017 и 52/2021.

35 Б. Раденковић, М. Деспотовић Зракић, З. Богдановић, Д. Бараћ, А. Лабус, 48–50.

36 Gaurav Sharma, Denis Verstraeten, Vishal Saraswat, Jean-Michel Dricot, Olivier Markowitch, „Anonymous Fair Auction on Blockchain“, *Proceedings 11th IFIP International Conference on New Technologies, Mobility and Security (NTMS)*, Paris, 2021, 1–2.

37 Предлог Закона о изменама и допунама Закона о извршењу и обезбеђењу из 2019. године, доступно на адреси: http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/predlozi_zakona/2019/1878-19%20-%20Lat..pdf, 51–52.

Савета Европе је такође било уочено да се дигитализацијом побољшава транспарентност, сузбија корупција и поремећај тржишне функције. Такође, указано је и на то да се дигитализацијом спречава неправилно понашање учесника и да одсуство физичког контакта између понуђача и дужника такође спречава недозвољене радње које имају за циљ да неко одустане од куповине или да промени редован ток одвијања продаје.³⁸

Анонимност је зато била централни мотив дизајна овог информационог система. Имплементација правних, организационих и техничких мера за постизање тог циљ су произвеле и значајна ограничења као што су немогућност промене својства учесника у пријави, чекање за повраћај јемстава, чекање на одобравање учешћа до 48 часова до почетка еАукције, непостојање телефонске техничке подршке и друга. У теорији је препознато да непримерени утицаји и друге препреке, као што су несавесни договори о цени, штете економској функцији аукције и доприносе неефикасној економској алокацији ресурса, до које би иначе дошло постизањем највише цене.³⁹

Анонимност се операционализује тако што је уведен „јединствени идентификациони број“ који означава број који понудилац аутоматски добија за учествовање на одређеном електронском јавном надметању и који се састоји од осам цифара. Јединствени идентификациони број понудиоца важи само за једно електронско јавно надметање.⁴⁰

Због заштите податка о идентитету учесника одобравање учешћа је временски блиско почетку самог јавног надметања. Правилником је прописано да се учешће одобрава само у периоду од 48 часова до почетка „еАукције“ па до 1 час до почетка, и то је мера којом се додатно обезбеђује анонимност учесника. На тај начин ни администратору система, који одобрава учешћа нису видљиви поједини детаљи анонимних пријава. Исто тако, ти подаци престају да буду доступни администратору када „еАукције“ промене статус тако да буду у току. Потврђивање „еАукције“ од стране поступајућег јавног извршитеља је паралелна фаза одобравању учешћа, а која је такође могућа тек у периоду од 48 часова до почетка „еАукције“, а најкасније 1 сат пре почетка.

Да ли су дигитализација и анонимност имале позитиван ефекат и постигле циљ? То би значило одговорити на то да ли су смањене злоупотребе, повећане цене и проширен круг учесника. Оно што могу да буду квантитативно мерљиви учинци јесу просечни односи вредности најбољих понуда у односу на почетне цене. После две године коришћења система просечно повећање је износило 18% код покретних ствари и

38 СЕРЕЈ, Guide on judicial e-auctions, 6.

39 S. S. Udvary, 1011–1012.

40 ПОПЕЈН, чл. 8.

13.7% код непокретности. Такође, истакли су се случајеви да је за један пословни простор почетна цена износила око 150 милиона динара, а завршено је са најповољнијом понудом од 320 милиона и стамбени простор који је са почетном ценом од 24 милиона динара завршио са понудом од 56 милиона динара.⁴¹

V Техничка средства

1. Претпоставке за рад

Основни услов да би будући корисник регистровао свој налог и могао да користи систем је да прибави квалификовани електронски сертификат за електронски потпис. Пошто ова технологија служи за једнозначно препознавање одређеног лица, и ради се о услузи о поверења, имплементирано решење је у складу за одредбама ЗЕП-а. Ово решење је у складу и са актима СЕПЕЖ-а.⁴²

У теорији је и пре пуштања у рад „еАукције“ био примећен ризик за ограничења информација јавности и конкуренције услед тога што интернет платформа захтева поседовање дигиталних вештина и посебна средства.⁴³ У пракси Министарства правде се потврдило да су прве и најбројније тешкоће биле управо пријаве које су се односиле на непознавање начина добијања сертификата и њиховог коришћења.⁴⁴

Други услов за коришћење је инсталиран програм „eAukcijaTray“ који ради као софтвер за коришћење квалификованог електронског сертификате (тзв. *middleware*) а који чува записе о коришћењу (*log*) у посебној датотеци на рачунару корисника (*local memory*). Применом ове мере омогућено је да корисници шаљу ту посебну датотеку са *log*-овима како би технички образована лица из тих записа препознала о каквој врсти сметње се ради. Такође, ови записи могу послужити и за доказивање предузетих радњи на тај начин што би се из тих електронских записа вештачило у случају спора око тога да ли је било сметње на страни корисника или на страни ИКТ система „еАукција“.

41 Извор података су извештаји Министарства правде који се односе на спровођење активности из Акционог плана за Поглавље 23 који се објављују на интернет страни тог органа. Више статистике о коришћењу еАукције је обрађено у завршном раду на мастер академским студијама. Вид. Душан Кузмановић, *Дигитална трансформација у правосуђу*, мастер рад, Факултет организационих наука Универзитета у Београду, 65–70.

42 СЕРЕЈ, Guide on judicial e-auctions, 8.

43 М. Мишковић, 20.

44 У прва два месеца рада система од првих 30 обраћања корисничкој подршци, 20 се односило на квалификоване електронске сертификате.

2. Правни значај техничких сметњи

Најзначајнија правна санкција и економска последица техничких сметњи би свакако био губитак јемства, који може наступити када учесник није у ситуацији да прихвати почетну цену. Постоји и штета услед тога што није купљена ствар по цени која је најчешће нижа од тржишне.⁴⁵ Процесна последица сметњи може да буде поништавање поступка и да се јавна продаја поново организује.

Практични захтеви електронске трговине захтевају да се о тим питањима одлучује брже у односу на одлучивање у судским поступцима и зато је корисно прецизно нормирати јасне тачке преласка одговорности за поједина техничка средства. За то би одговарајуће место били општи услови за коришћење које корисник прихвата приликом регистрације. Комерцијалне платформе за аукције имају прецизно уређена питања одговорности и накнаде штете.⁴⁶

Судска пракса је прилично подељена по питању критеријума за процену да ли је учесник био у могућности да прихвати почетну цену, ако није имао техничке услове.

Један став акцентује вољу учесника тако да ако из техничких разлога није било могуће прихватити почетну цену треба ценити вољу учесника да понуди почетну цену. Тако је суд у једној одлуци изразио мишљење да јавни извршитељ треба да цени да ли је учеснику било омогућено да понуди почетну цену, тако да уколико нађе да је он био уредно пријављен, али да из техничких разлога није било омогућено да понуди почетну цену, треба ценити да ли је остварен услов за губитак права на враћање депозита, а имајући у виду да је основ за губитак депозита то да учесник својевољно није понудио почетну цену или је одустао од јавног надметања.⁴⁷

На другој страни постоји и мишљење да се јемство губи без обзира на то што није било могуће прихватити почетну цену. Тако је у једној одлуци био одбијен приговор учесника на задржавање јемства са образложењем да је исправно поступљено ако учесник није прихватио понуду без обзира на то што му није било омогућено да прихвати почетну цену.⁴⁸

У једној одлуци се суд, када је одбио захтев за накнаду штете, водио тиме да је тужилац – корисник имао све доступне информације

45 То је санкција за дужника који није благовремено испунио обавезу.

46 На пример, домаћи <https://www.limundo.com/pravila-uslovi> или инострани <https://pages.ebay.com/payment/2.0/terms.html>.

47 Решење Привредног апелационог суда, Иж 889/223 од 2. 11. 2023. године.

48 ИПВ (И) 233/2021.

и обавештења и контакт за додатна питања и техничко упутство које није користио. Услед тог пропуста није прихватио почетну цену и изгубио је јемство, али тај пропуст није одговорност туженог.⁴⁹ Аутор сматра да је у овој одлуци исправно сагледан и субјективан елемент и објективне околности, а из следећих разлога. Воља је субјективан елемент неког чина и као такав се не може непосредно, чулно опазити, али се о њему може закључити посматрањем објективног елемента односно поступањем субјекта кроз материјалне акте. У контексту „еАукције“ то би била понашања корисника апликације о чему се подаци бележе у систему. Доступан је податак када је понуда дата, да ли се и када корисник пријавио на систем и друго. Исти степен пажње треба посветити и исправности рада система у смислу провера да ли су поједини сервиси и функције који чине пословну логику апликације радили на очекиван начин, о чему такође постоје записи. Пред судовима је свакако изазов да у сваком конкретном случају процене утицај различитих околности. У пракси су истицани прекид напајања електричном енергијом, ванредно стање на територији седишта корисника, сметња у раду сертификата и други. Свакако, на путу до исправних одлука стоје на располагању записи у систему о којима своје мишљење могу дати и вештаци из области ИТ-а.

VI Јемство

Уплата јемства представља обавезан услов за учешће на електронском јавном надметању. У економским анализама је примећено да оштрина санкције за неозбиљност понуде утиче да понуда боље служи функцијама продаје. Јемство се уплаћује на рачун за уплату јавних прихода који не подлеже блокади, у складу са правилником који уређује поступак електронске продаје.⁵⁰ Сам систем аутоматски израђује (генерише) инструкцију за уплату јемства и доставља је кориснику на адресу електронске поште коју је оставио при регистрацији. Достављање те инструкције се врши временски непосредно по корисничковој пријави на појединачну еАукцију.

1. Рок за уплату јемства

Најкасније два дана пре одржавања јавног надметања мора се уплатити јемство као услов за учествовање на јавном надметању. Ако се јемство не уплати, лицу ће се ускратити учествовање на јавном

49 Пресуда Привредног суда у Београду, П 1320/2024 од 1. 10. 2024. године.

50 ЗИО, чл. 175 ст. 4.

надметању.⁵¹ До измена ЗИО из 2019. године било је предвиђено да се јемство мора положити до објављивања јавног надметања, али је важећим решењем прецизиран рок за уплату јемства и оно се мора уплатити најкасније два дана пре одржавања јавног надметања.⁵²

Оно што изазива приговоре је тумачење који је дан последњи дан рока за уплату јемства. Према ЗПП-у, који се сходно примењује, као први дан рока одређеног на дане узима се дан после дана достављања или саопштења одлуке или после дана у који пада догађај од кога се по закону рачуна почетак рока,⁵³ дакле усвојен је принцип *dies a quo non computatur in termino*. То значи да се први дан рока не рачуна у рок а да се последњи дан рока рачуна. Ово је јасно за рокове који се рачунају за временски ток унапред, када истек рока наступа након дана од ког се почиње рачунати рок. У случају рока за уплату јемства по ЗИО се ради о рачунању рока уназад, а такве рокове ЗПП није предвидео.

Образложење за став зашто се дан одржавања јавног надметања не рачуна у рок може се дати на следећи начин. Као што је већ поменуто, опште је правило да се дан догађаја од којег се рок рачуна (у овом случају дан јавног надметања) не урачунава у рок, а није прописано супротно, посебно правило за рачунање уназад. Даље, слично се може закључити и из сврхе рока. Рок је прописан да обезбеди довољно времена свим учесницима у поступку, дакле и за административну обраду јемстава и припрему за јавно надметање. Укључивање дана одржавања надметања у рок би скратило ефективно време за ове припреме. Противаргумент би био тај да је правило успостављено да би се само кориснику обезбедило довољно времена за обављање ове радње. Такође, неурачунавање дана одржавања надметања у рок је резултат језичког тумачења јер се ради о речи „дан“ која значи да се ради о пуном календарском дану, дакле тиме и два пуна дана пре догађаја. У прилог овом ставу иде и систематско тумачење у смислу конзистентности са другим правним нормама односно општим принципима рачунања рокова у правном систему, где се примењује правило да се дан у који наступа почетак рока не урачунава у сам рок. Тако да, ако се електронска јавна продаја одржава 15. септембра рок за уплату јемства истиче 12. септембра у поноћ.

У Техничком упутству је прецизирано да се захтева уплата до два дана пре одржавања, као што је и приликом пријаве видљиво идентично упозорење. Такође, у пракси Министарства правде се за дан полагања

51 ЗИО, чл. 173 ст. 5.

52 Никола Бодирога, *Водич за примену Закона о изменама и дојунана Закона о извршењу и обезбеђењу*, Београд, 2019, 67.

53 ЗПП, чл. 103.

јемства прихвата дан уплате, дан када је налог за уплату/пренос средстава дат, а не када је та уплата евидентирана на рачун који је одређен за уплату јемства.

2. Ослобађање од обавезе уплате јемства

Јемство не морају полагати извршни и заложни поверилац, када њихова потраживања досежу износ јемства и ако би, с обзиром на њихов редослед намирења и процењену вредност непокретности, износ јемства могао да се намира из продајне цене.⁵⁴ Ово се реализује тако што јавни извршитељ унесе податке о тим лицима на одговарајућа места у систему, долази до укрштања података и корисник добија обавештење о томе да му је учешће одобрено. У пракси је долазило до ситуација да јавни извршитељ пропусти да унесе те податке. Сматрам исправним праксу да се у тим ситуацијама откаже одржавање појединачне електронске јавне продаје, јер нису били испуњени формални услови.

3. Враћање и задржавање јемства

После закључења електронског јавног надметања, средства уплаћена у сврху јемства преносе се од стране Министарства правде на депозитни рачун јавног извршитеља који спроводи поступак. Јавни извршитељ располаже тим средствима у складу са законом.⁵⁵ То се спроводи тако што након дана када је електронска јавна продаја била одржана или након дана када је требала бити одржана, а била је отказана, администраторима система постаје доступан дневни извештај о пријављеним учесницима. На основу тог дневног извештаја се покреће процедура за повраћај јемства. Ова процедура је успостављена ради тога да подаци о пријављеним учесницима не буду доступни док електронске јавне продаје не буду завршене.

Уколико јавни извршитељ не донесе посебну одлуку о задржавању јемства и не врати га учеснику, на располагању је захтев за отклањање неправилности против пропуштања да се врате средства уплаћена у сврху јемства и којим се захтева да то буде учињено и да се тако отклони неправилност. Захтев се подноси јавном извршитељу који спроводи извршење и који је дужан да о њему одлучи у року од осам дана. Уколико јавни извршитељ не одлучи о захтеву у наведеном року, то такође представља неправилност и представља основ за нови захтев. О захтеву за отклањање неправилности се одлучује у форми решења.

54 ЗИО, чл. 175 ст. 1–3.

55 ПОПЕЈН, чл. 8 ст. 4.

Када је захтев за отклањање неправилности основан, јавни извршитељ ће то утврдити решењем и вратити јемство. Против решења којим се захтев за отклањање неправилности одбацује или одбија од стране јавног извршитеља дозвољен је приговор као правни лек. О том приговору одлучује стварно надлежан суд.⁵⁶ О приговору и жалби одлучује веће од троје судија.⁵⁷ Ако се решењем суда одбије приговор онда више нема места улагању правног лека,⁵⁸ а ако се приговор усвоји и решење укине онда се враћа јавном извршитељу на поновно одлучивање.

Јавни извршитељи у форми закључка⁵⁹ утврђују да се из изгубљеног јемства намирују трошкови јавног надметања⁶⁰ или у форми решења⁶¹ одлучују о задржавању јемства. Када јавни извршитељи донесу само закључак који садржи поуку о томе да не постоји правни лек онда је учесницима на располагању раније поменути захтев за отклањање неправилности. Уколико се донесе решење којим се одузима износ јемства, дозвољен је као правни лек приговор трећег лица. Ако је решењем усвојен такав приговор трећег лица, против тог решења може се изјавити жалба о којој одлучује другостепени суд,⁶² пошто је опште правило⁶³ да се против решења којим је одлучено о приговору може изјавити жалба само када је то прописано законом. Примећено је у судској пракси да о одлучивању по приговорима на решења јавних извршитеља којима се одбија захтев трећег лица за повраћај депозита поступа Привредни апелациони суд.⁶⁴ Овај правни режим обезбеђује судску контролу приговора какву захтева право на правично суђење у смислу ЕКЉП.⁶⁵

56 Решење Привредног суда у Београду, ИПВ (И) 133/2021 од 12. 5. 2021. године, којим се укида решење о одбијању захтева за отклањање неправилности против закључка којим је задржано јемство.

57 ЗИО, чл. 12. ст. 2.

58 Решење Привредног суда у Београду, ИПВ(И) 233/2021 од 3. 8. 2021. године.

59 Пресуда Првог основног суда у Београду, П.10391/23 од 28. 3. 2024. године.

60 ЗИО, чл. 182 ст. 2–4.

61 Решење Вишег суда у Зрењанину, ГЖИ.5/24 од 31. 1. 2024. године, којим се потврђује решење јавног извршитеља којим се задржава износ јемства.

62 ЗИО, чл. 109 ст. 3.

63 ЗИО чл. 24 ст. 4.

64 Решење Привредног суда у Новом Саду о одбијању приговора, ИПВ(И) 38/2023 од 29. 8. 2023. године, садржи инструкцију о прослеђивању списка Привредном апелационом суду ради одлучивања о захтеву трећег лица за повраћај јемства. Привредни апелациони суд је Решењем, Иж. 889/2023 од 2. 11. 2023. године, укинуо решење јавног извршитеља и вратио предмет на поновно одлучивање.

65 R. Jokubauskas, M. Swierczynski, 9.

VII Накнада штете

Неисправан рад платформе „еАукција“ може проузроковати финансијске губитке услед тога што се не реализује стицање ствари и њено плаћање. Очекивано, у досадашњој пракси тужбени захтеви су се односили на пренос средстава уплаћених у сврху јемства која су била задржана у смислу члана 182 ЗИО, а корисници су истицали да су имали техничке сметње услед којих нису могли да прихвате почетну цену. Као правни основ су истицани накнада штета, али и неосновано обогаћење,⁶⁶ а тужена је била Република Србија – Министарство правде.

Пренос средстава кориснику је правна обавеза јавног извршитеља, а не Министарства правде.⁶⁷ Уколико није дошло до задржавања у смислу члана 182 ЗИО јавни извршитељ је дужан та средства врати одмах после закључења јавног надметања. Министарство правде нема правни основ за пренос тих средстава учеснику, а није надлежно да одлучује о томе да ли учесник има право на та средства односно да ли су наступиле околности због којих треба задржати средства. Ако јавни извршитељ одлучи да их треба задржати након намирења трошкова их преноси на рачун буџета Републике Србије, а не на рачуне (подрачуне јавних прихода) Министарства. Ови ставови су као приговори пасивне и активне легитимације и погрешне правне квалификације били истицани у поступцима пред судовима. У једној одлуци нису били посебно образлагани, јер по мишљењу суда не би били од утицаја на другачије решавање ствари,⁶⁸ а у другој одлуци је одбијен такав приговор пасивне легитимације.⁶⁹

Исправан је став да када учеснику није било дозвољено учешће на електронском јавном надметању (неблаговремена уплата јемства, недостављање доказа или друго) јемство није оправдано задржати. Пре свега, зато што то лице није ни могло имати својство учесника. То је потврдила и судска пракса.⁷⁰ Због тога што ЗИО и ПОПЕЈН на различит начин одређују појам учесника⁷¹ може доћи до забуна да ли је лице

66 П.10391/23.

67 ПОПЕЈН, чл. 8 ст. 4, прописује да се после закључења електронског јавног надметања, средства уплаћена у сврху јемства преносе на депозитни рачун јавног извршитеља који спроводи поступак електронског јавног надметања и да јавни извршитељ располаже средствима која су уплаћена у сврху јемства.

68 Пресуда Привредног суда у Београду, П.1320/24 од 1. 10. 2024. године.

69 П.10391/23.

70 *Ibid.*

71 ЗИО говори о „учесник у поступку“, а ПОПЕЈН о „понудиоцу“ и различито значење имају изрази у овим прописима.

стекло својство учесника у смислу члана 182 ЗИО. У једној судској одлуци⁷² је било указано на то да судови када се одлучује о јемствима треба да тумаче само ЗИО, не узимајући у обзир одредбе ПОПЕЈН јер он према свом предмету не уређује материју јемства. Оно што може помоћи у решавању је податак који садржи извештај о спроведеном јавном надметању, који носи назив „статус одобрења пријаве за надметање“. Ту је видљиво да ли је учешће било одобрено или одбијено.

VIII Трајање електронских јавних продаја

Питање продужења трајања електронске јавне продаје захтева појашњење јер неправилно разумевање у пракси изазива неосноване приговоре и неповерење у рад система. Погрешно се тумачи да се време трајања продаје након 13:00 часова продужава за још 5 минута од тренутка последње понуде.

ПОПЕЈН прописује⁷³ да у случају да је најмање једна понуда дата у последњих пет минута пре истека 13 часова (то је период из става 2 тог члана) време трајања електронског јавног надметања се продужава за још пет минута од тренутка одређеног за окончање електронског јавног надметања. Иницијално, време одређено за окончање електронског јавног надметања је 13.00 часова па би према томе време трајања било продужено до 13.05 часова уколико дође до понуде у последњих 5 минута, дакле у периоду од 12.55 до 13.00 часова. Дакле, не би се продужило за 5 минута од времена када је дата таква последња понуда.

Прописано је⁷⁴ да се такав поступак (горе описан поступак из чл. 9 ст. 3) понавља све док у последњих пет минута електронског јавног надметања не буде дата ниједна понуда. Тих последњих 5 минута није период од 5 минута након задње понуде већ последњих 5 минута након продуженог времена трајања електронског јавног надметања. На пример, уколико дође до понуде у периоду од 13.00 до 13.05 часова, и то у 13.02 трајање се не продужава до 13.07 већ до 13.10 јер се време трајања електронског јавног надметања продужава не од тренутка понуде него од тренутка одређеног за окончање електронског јавног надметања (у овом случају је то било 13.05).

Пошто је на порталу, у реалном времену, видљива информација о времену сваке понуде, корисници погрешно верују да је понуда коју су дали последња ако 5 минута након што су је дали не виде новију понуду.

72 ИПВ (И) 233/2021; ИПВ (И) 133/2021.

73 ПОПЕЈН, чл. 9 ст. 3.

74 ПОПЕЈН, чл. 9 ст. 4.

Услед тога или престају да прате ток понуда или тумаче као злоупотребу када виде нову понуду другог учесника. Свакако, извештај о одржаном јавном надметању садржи време завршетка „еАукције“ и давања понуда. Записи у бази система такође садрже све.

IX Временска зона корисника

Пошто се ради о веб-апликацији која омогућава коришћење без обзира на географску локацију без физичког ограничења, јавља се изазов који се тиче временских зона корисника. Ово се посебно односи на прихватање почетне цене и на давање понуде јер су те активности ограничене на период од 9.00 до 9.30 за прихват почетне цене и по правилу од 9.30 до 13.00 за давање понуде и ради се о времену у Републици Србији.

Закон о информационој безбедности⁷⁵ упућује на одговарајуће стандарде, а ISO/IEC 27001 је међународни стандард за управљање информационом безбедношћу. Са тим у вези је мера (*Control*) 8.17 из стандарда ISO/IEC 27001:2022 о синхронизацији сата која подразумева да апликација треба да пружи исте функционалности свим корисницима према времену на централном серверу, а не према времену на њиховом локалном уређају. Информациони систем „еАукција“ је прилагођен томе да користи централизовано време на серверу апликације које је усклађено са временском зоном којој припада Република Србија.

До сада су се учесници у споровима обраћали Министарству правде за појашњења и допунске извештаје о околностима појединачних електронских јавних надметања и о начину рада „еАукције“. Примећено је у судској пракси и одређивање судских вештака ИТ струке⁷⁶ када је био споран начин рачунања времена, а што је сигурно позитиван корак ка даљем расветљавању околности од значаја за правилне судске одлуке.

X Закључак

Електронске јавне продаје су се показале успешним у смислу да су одговориле на изазов који је био разлог за интервенцију државе дигитализацијом поступка и анонимизацијом учесника. Простор за унапређење самог софтвера је у унапређењу корисничког искуства у мери у којој то не компромитује анонимност учесника. Нормативна

75 Закон о информационој безбедности, *Службени гласник РС*, бр. 6/2016, 94/2017 и 77/2019.

76 Решење Првог основног суда у Београду, П.6852/2023 од 20. 2. 2024. године.

унапређења треба у већој мери да уваже то да је за највећи део корисника „еАукција“ платформа за електронску трговину по аукцијском моделу. Зато постоји очекивање код корисника за већом флексибилношћу које је изазовно остварити у формалном поступку. Судови ради потпунијег закључивања о чињеничним околностима појединачних предмета могу више да користе податке о понашању корисника из самог система.

Дигитализације поступака доводе до сусрета традиционалних института, намењених *offline* феноменима, са модерним технологијама које отварају нове сценарије коришћења. То доноси изазове и прилике за промене на нормативном, техничком и организационом плану. Богата пракса Министарства правде, судова и јавних извршитеља на имплементацији електронских јавних продаја садржи обимне и значајне научене лекције (*lessons learned*) које се могу користити и у изградњи информационих система за дигитализацију других правних поступака.

Коришћена литература

- Бодирога Никола, *Водич за примену Закона о изменама и дојунама Закона о извршењу и обезбеђењу*, Београд, 2019. (Bodiroga Nikola, *Vodič za primenu Zakona o izmenama i dopunama Zakona o izvršenju i obezbeđenju*, Beograd, 2019)
- Ђилас Ана, Кузмановић Душан, „Digital Transformation in the Judiciary“, *Proceedings 2023 International conference e-business technologies* (editors Marijana Despotović-Zrakić, Zorica Bogdanović, Aleksandra Labus, Dušan Barać, Božidar Radenković), Belgrade, 2023.
- Јовановић Анђела, Алексић Нина, „Електронско јавно надметање као легислативна новела код продаје непокретности у извршном поступку“, *Зборник радова XXI традиционалној научној скупи „Правнички дани проф. др Славко Царић“* (уредник Милан Почуча), 2024. (Jovanović Anđela, Aleksić Nina, „Elektronsko javno nadmetanje kao legislativna novela kod prodaje nepokretnosti u izvršnom postupku“, *Zbornik radova XXI tradicionalnog naučnog skupa „Pravnički dani prof. dr Slavko Carić“* (urednik Milan Počuča), 2024)
- Јокубаускас Ремигијус, Свиерczynski Марек, „Digitalisation of Enforcement Proceedings“, *Utrecht Law Review*, Vol. 19, No. 1, 2023.
- Калаузов Маша, „Јавна продаја по одредбама грађанског процесног законодавства Србије из 1865. године“, *Зборник радова Правној факултету у Новом Саду*, бр. 3/2019. (Kalauzov Maša, „Javna prodaja po odredbama građanskog procesnog zakonodavstva Srbije iz 1865. godine“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, br. 3/2019)

- Кузмановић Душан, *Дигитална трансформација у правосудју*, мастер рад, Факултет организационих наука Универзитета у Београду, 2023. (Kuzmanović Dušan, *Digitalna transformacija u pravosuđu*, master rad, Fakultet organizacionih nauka Univerziteta u Beogradu, 2023)
- Мићовић Миодраг, *Јавно надметање*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Крагујевцу, 1988. (Mićović Miodrag, *Javno nadmetanje*, doktorska disertacija, Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu, 1988)
- Мишковић Маша Б., *Правна природа аукције*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, 2020. (Mišković Maša B., *Pravna priroda aukcije*, doktorska disertacija, Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu, 2020)
- Раденковић Божидар, Деспотовић Зракић Маријана, Богдановић Зорица, Бараћ Душан, Лабус Александра, *Електронско пословање*, Београд, 2015. (Radenković Božidar, Despotović Zrakić Marijana, Bogdanović Zorica, Barać Dušan, Labus Aleksandra, *Elektronsko poslovanje*, Beograd, 2015)
- Spulber Daniel F., „Auction and Contract Enforcement“, *Journal of Law, Economics & Organization*, Vol. 6, No. 2, Oxford, 1990.
- Sharma Gaurav, Verstraeten Denis, Saraswat Vishal, Dricot Jean-Michel, Markowitch Olivier, „Anonymous Fair Auction on Blockchain“, *Proceedings 11th IFIP International Conference on New Technologies, Mobility and Security (NTMS)*, Paris, 2021.
- Udvary Sandor S., „Economic analysis of the electronization of judicial enforcement in Hungary“, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, бр. 4/2021. (Udvary Sandor S., „Economic analysis of the electronization of judicial enforcement in Hungary“, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, br. 4/2021)

Dušan KUZMANOVIĆ, LL.M
Republic Secretariat for Public Policies, Serbia

LEGAL CONSEQUENCES OF ACTIVITIES ON ELECTRONIC PUBLIC SALES

Summary

This study investigates the legal consequences of neglecting to undertake appropriate actions when using the “eAuction” information system for electronic public sales in enforcement proceedings. After more than four and a half years of mandatory application in enforcement procedures, with over 4,000 users and nearly 125,000 organized public sales, a substantial practice has developed among authorities, public bailiffs, and courts. This practice is analyzed in the present paper. Compared to existing regulations and guidelines, it provides more precise answers to practical questions related to system usage, as well as to contentious legal issues arising from errors or omissions in conduct.

Key words: *eAuction. – eJustice. – eJudiciary. – e-Government. – Enforcement Law.*

Датум пријема рада: 29. 5. 2025.

Датум исправке рада: 15. 8. 2025.

Датум прихватања рада: 21. 8. 2025.